

DADER EN VADER

Jij bent van mij van Peter Middendorp

Met *Vertrouwd voordelig* bereikte Peter Middendorp (geboren in 1971) in 2014 voor het eerst een groot lezerspubliek nadat hij eerder al een verhalenbundel, enkele romans en verzamelingen columns had gepubliceerd. *Vertrouwd voordelig* is een autobiografische roman waarin Middendorp zijn jeugd als zoon van een filiaalhouder van een Blokkerwinkel beschrijft. Plaats van handeling is de Drentse provinciestad Emmen, die er in het vaak humoristische boek niet goed vanaf komt. De inwoners worden bijvoorbeeld als volgt getypeerd: "Mannen en vrouwen met afgeplatte schedels en droog haar waarin altijd iets zat wat eruit wilde – permanent, peroxide, coupe soleil. Emmenaren, winterjacks met dikke neuzen en monden die altijd openstonden, zodat de geel bewasemde tandenrijen oxideerden waar je bij stond." Het hoeft geen betoog dat de auteur zich met deze karakteristiek niet populair maakte in zijn geboortestad. Hij ontving zelfs bedreigingen en moest enige tijd worden beveiligd.

Inmiddels heeft Middendorp afscheid genomen van de nadruk op de biografie van de auteur. In een interview met het *Dagblad van het Noorden* verzuchtte hij: "Ik zie alleen schrijvers op televisie die autobiografisch schrijven. Als je geïnterviewd wordt, gaat het alleen maar over jou." Een herkenbare kenschets van de wijze waarop literatuur doorgaans wordt benaderd in de media.

Zijn nieuwe boek is niet autobiografisch, al heeft Middendorp in interviews onthuld dat hij het gebied waar de handeling is gesitueerd, goed kent. Voor het overige benadrukt hij het fictieve karakter van de roman, een genreaanduiding die wel op het omslag, maar niet op de titelpagina is te vinden. Aan de roman gaat zelfs de waarschuwing vooraf: "*Jij bent van mij* is fictie."

Toch schemert de historische werkelijkheid door de beschreven gebeurtenissen heen. Zij vertonen gelijkenis met de geschiedenis van de zestienjarige Marianne Vaatstra, in de roman Rosalinde Dingema geheten, die in de nacht van 30 april op 1 mei 1999, naar huis fietsend, werd verkracht en ver-

Rechtbankportret van Jasper S., de verkrachter en moordenaar van Marianne Vaatstra, door wiens zaak *Jij bent van mij* is geïnspireerd.

moord. Er gingen geruchten dat de dader te vinden zou zijn in het asielzoekerscentrum ter plaatse en inmiddels gevlucht zou zijn – met hulp van de overheid, naar boze tongen beweerden. Een in 2012 uitgevoerd DNA-onderzoek bracht aan het licht dat een melkveehouder uit een naburig dorp, Jasper S., getrouwd en vader, de dader was. Op 28 maart 2013 stond hij voor de rechtbank van Leeuwarden, die hem een gevangenisstraf van achttien jaar oplegde.

Deze feiten zijn moeilijk te negeren, zeker door de lezer die weet dat de titel van de roman weergeeft wat Jasper S. dacht toen hij in de fatale nacht Marianne Vaatstra huiswaarts zag fietsen. In het Fries: *do bist fan my*. Maar de roman van Middendorp ontleent zijn waarde niet aan overeenstemming met de werkelijkheid. Het is vooral de wijze waarop de hoofdfiguur wordt uitgebeeld die bewondering afdwingt. Deze Tille Storkema, die zijn celstraf uitzit, portretteert zichzelf door wat hij vertelt. Daarbij

*Jij bent van mij is fictie.
Toch schemert de werkelijkheid
door de beschreven
gebeurtenissen heen*

heeft de schrijver zich onthouden van alle effectbejag.

De roman biedt geen sluitende verklaring voor de gruweldaad van Storkema. Er worden echter wel suggesties gedaan. Daarbij verdient in het bijzonder het eerste, apart geplaatste en van het cijfer 0 voorzien hoofdstuk aandacht. Tille vertelt dat hij er als kind getuige van was dat het linkerbeen van zijn vader werd “opgegeten” door een maaidorser. De jongen moest machteloos toezien, gereduceerd tot een toeschouwer bij ongeluk. Niemand bekommerde zich om hem, niemand “zag” hem. Pas na weken werd hij weer opgemerkt: “Ik ben de geminachte, de onsympathieke.” Dit is de eerste zin van de rest van de roman, bestaand uit 35 hoofdstukken, verdeeld over de jaargetijden voorjaar, zomer, herfst en winter.

Na zijn arrestatie legt Tille een bekentenis af. Hij vertelt hoe het was gegaan. “Hoe het was, hoe het voelde. Alsof een ander het had gedaan. Alsof mijn lichaam het deed en ik ernaar moest kijken.” Weer is hij de toeschouwer, deze keer van zichzelf. Korte tijd daarvoor heeft hij Rosalinde ontmoet: “Ik zag haar. Zij zag mij niet.” Woorden waarin dezelfde problematiek doorklinkt.

Tille handelt niet met voorbedachten rade. Bij toeval stuit hij op het meisje en wat er daarna gebeurt, duidt hij steevast aan als “het ongeluk”. Hij voelt geen schuld; zijn misdaad gaat lijken op het bedrijfsongeval dat zijn vader overkwam.

Ook de verhouding tot zijn vrouw werpt licht op de wandaad van Storkema. Deze Ada zoekt toenadering tot hem, als hij, typerend genoeg, staat te kijken naar dansende leeftijdgenoten. Nadat zij zijn getrouwd en kinderen hebben gekregen, verflauwt haar seksuele interesse, zodat haar man af en toe zijn heil zoekt bij de prostitutie in de naburige stad.

Tille voelt een sterke band met zijn dochter Suze. “Nu ben je bij mij”, fluistert hij, als hij zijn dochter voor de eerste maal in zijn armen houdt. Zijn woorden vormen een kleine variatie op wat hij later zal denken, vlak voordat hij zich aan Rosalinde vergrijpt. Tille houdt van zijn dochter en bewondert haar schoonheid. De beschrijving van het fysieke contact met haar levert voor de lezer ongemakkelijke passages op, zoals de volgende: “Ik zat op mijn knieën in de badkamer (...). Ik legde mijn handen op haar heupen. Ik voelde de bovenbenen, ik kneep in de armen en de billetjes.”

Voor zijn zoon, Friso, legt Storkema weinig belangstelling aan de dag. Zelfs als Suze hem vertelt over de pesterijen die haar broer zich op school moet laten welgevallen, toont hij nauwelijks interesse. Dit terwijl Tilles eigen schoolcarrière zich lijkt te herhalen.

Jij bent van mij is een boeiende roman. Op bewonderenswaardige wijze houdt Peter Middendorp de weergave vol van wat er rondspookt in de geest van zijn hoofdpersoon. Slechts af en toe bezondigt hij zich aan een ongelukkige formulering. Zo levert de gedachte aan de naderende bevaling van Ada een ongelukkig cliché op: “Haar scheiddebaard me geen zorgen (...).”

Niet overtuigend vind ik voorts de symmetrie die de compositie van de roman laat zien. In de slotzin wordt geponeerd dat “alleen de blik van een vader (...) een dochter werkelijk in haar bestaan [kon] erkennen”. Dit is een echo van wat in hoofdstuk 0 wordt gezegd over Tille, die door zijn ouders niet wordt “gezien”. Ook een zoon behoeft dus de erkenning van zijn ouders. Waarom beperkt Tille zich dan tot de dochter? Deze onvolkomenheid zij Peter Middendorp vergeven: zijn roman heeft meer dan genoeg te bieden.

G. F. H. RAAT

PETER MIDDENDORP, *Jij bent van mij*,
Prometheus, Amsterdam, 2018, 247 p.